

УДК 786.8:7.071.2

<https://doi.org10.31652/252.1>

Балан В. М., м. Вінниця
здобувач ступеня вищої освіти «доктор філософії»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
Селезньов С. М., м. Вінниця
викладач кафедри музичного та
перформативного мистецтва
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

АПЛІКАТУРНО-ПОЗИЦІЙНЕ МИСЛЕННЯ МУЗИКАНТА- БАЯНІСТА: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Інструментально-виконавська підготовка музикантів у вищих навчальних закладах є складним процесом, що вимагає всебічного розвитку технічних і художніх навичок. У контексті баяна особливе значення має формування аплікатурно-позиційного мислення, яке дозволяє музикантам ефективно керувати аплікатурою (підбором пальців) та позиціями на клавіатурі або кнопковому полі. Це мислення відіграє вирішальну роль у досягненні виконавської майстерності, сприяє економії рухів, збереженню фізичних ресурсів і розширенню виразових можливостей інструменту. Але насамперед головною метою для виконавця є роль медіатора (посередника) та провідника між композитором та його твором до свідомості слухача для донесення головної ідеї та проблематики музичного твору, що є найголовнішою метою.

Ключові слова: Інструментально-виконавська підготовка, баян, аплікатура, вищі навчальні заклади.

Abstract. Instrumental and performance training of musicians in higher education institutions is a complex process that requires the comprehensive development of both technical and artistic skills. In the context of the bayan, particular importance is given to the development of fingering-positional thinking, which enables musicians to efficiently manage fingering (selection of fingers) and positions on the keyboard or button field. This type of thinking plays a crucial role in achieving performance mastery, contributes to the economy of movement, preservation of physical resources, and expansion of the instrument's expressive capabilities. However, the primary goal for the performer is to act as a mediator and conduit between the composer and the listener's consciousness, conveying the core idea and issues of the musical work-this is the most essential objective.

Keywords: Instrumental and performance training, bayan, fingering, higher education institutions.

Постановка наукової проблеми. Підбір правильної та зручної аплікатури та позицій є невід'ємною складовою при реалізації даного процесу, що безпосередньо впливає на якість та образно-художню передачу драматургії музичного твору. Таким чином завдання методично вірної осмисленості вибору аплікатури та позиції дає змогу музиканту-виконавцю (здобувачу освіти) більше приділити уваги створенню музичного образу на сцені та не задумуватися над найбільш зручним варіантом виконання окремих елементів.

Мета статті – дослідити особливості формування аплікатурно-позиційного мислення у процесі інструментально-виконавської підготовки баяністів у вищих навчальних закладах як важливого чинника досягнення виконавської майстерності та ефективного донесення ідей музичного твору до слухача.

Виклад основного матеріалу. Аплікатурно-позиційне мислення включає здатність оперативно оцінювати музичний текст і визначати найоптимальніші варіанти аплікатури й позицій для виконання. Це мислення формується через постійний аналіз рухів, глибоке розуміння конструктивних особливостей баяна та специфіки виконавської літератури.

Значення у виконавській підготовці: ефективність вдало вибраної аплікатури забезпечує точність інтонування, стабільність темпу та комфортність виконання. Неправильно вибрана аплікатура може призвести до технічних помилок і навіть до травмування виконавця. Тому одним із ключових завдань педагога є розвиток у студентів навички самостійного аналізу та підбору аплікатурних варіантів.

Педагогічні аспекти формування мислення та етапи роботи: перший, початковий (засвоєння базових принципів аплікатури), другий, аналітичний (аналіз тексту, пошук ефективних рішень), третій, творчий (використання власних аплікатурних варіацій). Методи навчання поділяються на: роботу над гаммами та етюдами з акцентом на зміну позицій, аналіз аплікатурних рішень у творах різних стилів, індивідуальна робота з педагогом і самостійна розробка аплікатури. Використання сучасних технологій у процесі навчання можна застосовувати відеозаписи, програмне забезпечення для аналізу рухів пальців і мультимедійні навчальні матеріали.

Особливості у виконавській практиці баяніста це баян як інструмент вимагає особливої уваги до вибору аплікатури через специфічну клавіатуру, яка має хроматичний стрій та в залежності від модернізованості інструменту має більше тембральної тембральних можливостей завдяки реєстровій машинці та більш ніж три ряди правосторонньої клавіатури (до п'яти чи шести рядів), що

дає можливість грати в різних регістрах і зміщувати позиції унікальним чином розширюючи музичні можливості для художньої виразності у створенні специфічного музично-поетичного образу, але водночас ускладнює процес освоєння інструменту, розучування та вивчення репертуару, підбору зручного варіанту аплікатури виконання музичного твору, щоб необхідний образ мав можливість розкрити себе з різних ракурсів та граней. Колоритні відтінки на багатотембрових баянах. Твори сучасних композиторів вимагають особливої уваги до деталей зокрема підбору найбільш зручної для виконавця позиції в залежності від технічних складностей фактури, мелодичної спрямованості, технічних складнощів виконання. Варіативне застосування динаміки, агшогіки, тембру, артикуляції та інших засобів сприяє індивідуалізації трактування образу [3, с. 12]. Твори сучасних композиторів, які часто пропонують новаторські виконавські підходи звуковидобування за рахунок тембрової драматургії, наповненості мелізматичними елементами, міхових штрихів, що супроводжуються окремими методиками спрямованими на опанування їх як окремих технічних труднощів. Виконавське втілення написаного музичного твору є відображення у живому одухотвореному звучанні інтерпретаторського уявлення про художньо-образний задум композитора [2, с. 62]. Це вимагає від студента-музиканта не тільки технічної підготовки, а й розвиненого креативного мислення, відповідальності при розборі та виставленні аплікатури під час розбору нового музичного матеріалу та скрупульозності до деталей на сам перед у композиторів оригінальної баянної музики, до прикладу В. Зубицький, В. Підгорний, В. Рунчак, Я. Олексів, В. Власова, обробки народних та класичних зразків музичних творів П. Фенюк, І. Яшкевич.

Формування аплікатурно-позиційного мислення дозволяє студентам досягати високого рівня виконавської свободи, що є основою їхньої подальшої кар'єри. Крім того, такі навички знижують ризик розвитку професійних захворювань, пов'язаних із перенапруженням.

Інструментально-виконавська підготовка музикантів у вищих навчальних закладах є багатогранним процесом, що вимагає гармонійного розвитку технічних, художніх та аналітичних навичок. У контексті гри на баяні особлива увага приділяється формуванню аплікатурно-позиційного мислення, яке сприяє ефективному керуванню аплікатурою та позиціями на клавіатурі. Це дозволяє музикантам досягти виконавської майстерності, оптимізуючи рухи, зберігаючи фізичні ресурси та розширюючи виразові можливості інструменту.

Висновки. Основною метою виконавця залишається передача головної ідеї та художньої сутності музичного твору від композитора до слухача.

Методично обґрунтований вибір аплікатури й позицій створює умови для якісного та образно-художнього виконання твору. Завдяки цьому виконавець може зосередитися на створенні музичного образу, не відволікаючись на технічні аспекти, і максимально ефективно реалізувати свій творчий потенціал на сцені. Фактично таким чином збільшуючи його шанси до кар'єрного та професійного зростання.

Список використаних джерел:

1. Давидов М. Українська музична енциклопедія. Т. 1: [А – Д]/Гол. Редкол. Г. Скрипник. Київ: ІМФЕ НАНУ, 2006. 418 с.
2. Давидов М. Школа виконавської майстерності баяніста (акордеоніста). Посібник для студентів педагогів вищих і середніх навчальних закладів. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 1998. 222 с.
3. Давидов М. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста). Київ: Музична Україна, 2004. 36 с.
4. Мозгальова Н. Психолого-педагогічні аспекти музично-інструментального виконавства. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців. Вип.39. Київ-Вінниця, 2014.
5. Семешко А. Виконавська майстерність баяніста. Методичні основи. Навчальний посібник - Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2009. 144 с.